

Samirə İMANOVA

AMK-nın müəllimi

Ünvan: Yasamal r, Ə.Ələkbərov küç. 7

E-mail: samira.imanova@gmail.com

İNGİLİS DİLİ TƏDRİSİNDƏ MUSIQİDƏN TƏSİRLİ İSTİFADƏ ÜSULLARI

***Xülasə:** Bu məqalədə musiqi ilə dil öyrənmənin əlaqəsinə nəzər salınır. Həmçinin, musiqi ilə ingilis dili öyrənmənin müxtəlif sınaqları və təsirli üsullardan, bu üsulları tətbiq etmək üçün lazımlı olan yeni texnoloji vəsaitlərdən və elmi baxışlardan bəhs edilir.*

***Açar sözlər:** musiqi və öyrənmək, tədris metodları, beyin və musiqi, beyin və dil, ikinci dili öyrənmə, ingilis dili, təhsildə texnologiya*

Musiqi həyatımızın danılmaz üzvi hissəsidir. O, ən xoş günlərimizdən tutmuş ən kədərli anlarımıza qədər qulaqlarımızdan keçib beynimizi proqramlaşdırma bilir və həmin andakı hisslərimizə yoldaş olur. Xüsusilə gənclər, demək olar ki, fasiləsiz olaraq musiqi dinləyir və musiqi seçimləri onların şəxsiyyətlərinin vacib bir hissəsini təşkil edir. Buna görə də tələbələrin musiqiyə olan marağını ingilis dili tədrisi üçün motivasiya olaraq istifadə etmək üsulu pozitiv nəticələr verə bilər.

Musiqi və mahnıları ingilis dili dərində istifadə etmək üçün xora rəhbərlik etməyiniz və ya tonqal ətrafında tələbələrlə birlikdə mahnı oxumağınız mütləq deyil. Musiqi və mahnıları ingilis dili tədrisində istifadə etməyiniz bir çox müxtəlif üsulları var. Doğrudur ki, bəzi üsullar yeni texnologiya ilə inkişaf etdirilib, lakin bir çoxu üçün heç bir əlavə vəsaitə ehtiyac yoxdur.

Musiqi və Beyin: 100 il bundan əvvəl fransız alimi Pierre Paul Broca [8, s. 544] beynin bölgə olaraq sol frontal yarım kürəsində dilin sintaksisinin yarandığını sübut edir. Bir əsr sonra tədqiqatçılar magnetoensefalografi (MEG) görüntüləməsindən istifadə edərək, musiqi sintaksisinin də beynin eyni hissəsində yarandığını kəşf etdilər və beynin bu hissəsinə elmdə Broca bölgəsi adı verildi [8, s. 544]. Heyranedicilər tərəfi isə budur ki, tədqiqatçılar Broca bölgəsinin ahəngsiz (dissonant) musiqi ilə qrammatik və fonetik cəhətdən yanlış cümləyə eyni şəkildə cavab verdiyini kəşf etdilər. Ahəngsiz (dissonant) musiqi, müəyyən ton və ya not birləşmələrinin nəticəsində yaranan harmoniyasız və ritmsiz musiqidir. Çox hallarda dinləyicidə gərginlik təəssüratına səbəb olur. Bu kəşf, dil ilə musiqi arasındakı əlaqənin ilk elmi sübutu idi və gələcəkdə beyin və nevrologiya sahəsində bir çox yeni araşdırmalara qapı açmışdır.

Bu yaxınlarda tədqiqatçılar bunu da aşkar etdilər ki, musiqiyə duyğusal reaksiyalar təkamül nöqtəyi nəzərindən beynin limbik hissəsində qeyd olunur [12, s. 330]. Kornel Universitetindəki bir tədqiqatçı sürətli temp və major akkordlarda olan musiqinin dinləyicilərdə xoşbəxtliklə əlaqəli fiziki dəyişikliklərə səbəb olduğunu sübut edir [8, s. 544].

Təhlükəsiz görüntülmə texnologiyaları sayəsində *pozitron emissiya tomoqrafiyası (PET), funksional maqnit rezonans görüntülmə (fMRI) və *MEG taramaları daxil olmaqla indi musiqi və onun beyinə olan təsirini daha da ətraflı araşdırma bilirik. Bunu açıq şəkildə görə bilərik ki, musiqi beynin, yalnız bir və ya iki deyil bir çox hissəsinə təsir edir.

Harvard Tibb Fakültəsinin Laboratoriya direktoru Gottfried Schlaug “Mən musiqi yaradıcılığı qədər beyini hərəkət etdirən və beyin araşdırmalarında bu qədər vacib rol oynaya bilən ikinci fəaliyyət üsulu tanımıram” [1, s. 29]. Bu, sadəcə musiqi yaradan və ya bəstələyən insanlara aid deyil, həmçinin aktiv olaraq musiqi dinləyən insanlarda da oxşar nəticələri verir.

Musiqi və dil inkişafı: Musiqi və mahnı dil inkişafına təsir edir. Diana Deutsch körpələr üçün musiqi və dilin əhəmiyyətini belə izah edir “Musiqinin əhəmiyyəti və təsiri haqqında yetərli məlumatın olmağı körpənin dil inkişafına və valideynin körpə ilə olan münasibətinə güclü təsir edə bilər” [3, s. 40].

Wisconsin Universitetinin Körpələri Öyrənmə Laboratoriyasındakı araşdırmalara əsasən, “Körpələr danışmaq nitqindən çox mahnıda istifadə olunan sözlərdən daha tez öyrənirlər” [6, s. 29]. Əlavə olaraq, bütün mədəniyyətlərdə analar tərəfindən istifadə olunan laylalarda, nənni nəğmələrində istifadə olunan heca vəznə uşaqların dili anlama və öyrənməsinə kömək edir. Diana Deutsch bir başqa başlıqda belə izah edir, “Nitq inkişafı ilə musiqi arasında çox incə bir sərhəd var.” [3, s. 40].

Dana Foundation təşkilatı, sənət təhsilinə və beyin araşdırmasına dəstək vermək üçün 2008-ci ildə xüsusi olaraq maliyyələşdirilən sənət və təhsil arasındakı əlaqələri araşdıran ümumiləşdirilmiş məqalələr antologiyası nəşr etdi. Məqalə müəllifləri [14, s. 5] nəticələrini sənət ilə zəka arasındakı əlaqəni izah edərək bu iki faktoru eyni çərçivədə birləşdirdi. Sadəcə dillə desək, yaşamağa olan həvəs insanlarda yeni sənət növü təcrübə etməyə maraqlı yaradır. Bunun nəticəsində yaranmış yüksək motivasiya diqqətin artmasına səbəb olur [14, s. 9]. Musiqi isə ən güclü motivasiya mənbələrindəndir. Musiqi dinləyərək yüksək motivasiya əldə edib beyin daha diqqətli işləməyinə təkan verə bilmək mümkündür. Müəllimlər üçün isə bu o deməkdir ki, musiqidən istifadə edərək dərslərdə diqqəti artıraraq öyrənmək üçün daha əlverişli bir atmosfer yaratmaq olar.

Musiqi və ingilis dilinin tədrisi: Musiqi yeni bir dil öyrənənlər üçün xüsusi üstünlüklər təqdim edir. Yəqin özünüzdən də ingilis və ya digər dil təlimi təcrübənizdən bilirsiniz ki, öyrənməyə çalışdığımız dildə mahnı dinləmək və o mahnını oxumaq yeni səslər, sözlər və ifadələr mənimsəməyin ən əyləncəli və xoş yoludur. Əslində bir mahnı və ya musiqi aləti, dil öyrənmək ilə bir çox cəhətdən bənzərdir. Yeni dil öyrəndiyimiz zaman xüsusi səslərdən ibarət bir repertuar yaratmağımız tələb olunur və bunun nəticəsində yeni səs nümunələri və qaydaları öyrənirik. Bu isə bizdə mahnı və bəstələrin sintaksisində* püxtələşməkdə vacib rol oynayır. Musiqiçilərin ifa etdikləri alətdə püxtələşmə prosesi dil öyrənmə prosesi ilə eyni şəkildə irəliləyir. Hər ikisi də əvvəldə istədikləri səsi əldə etmək üçün təxminlər edirlər. Hədəf isə istədikləri səslə-

rə rahat və intuisiya* ilə çatmaqdır. Bu hədəfə çatdıqları zaman hər iki tərəf də öyrəndikləri dildə və alətdə səliss danışmağa və ifa etməyə nail olurlar.

Pop musiqi janrı kimi bəzi musiqi növlərini dinləmək ingilis dilinin tədrisi üçün xüsusilə yaxşı nəticələr verə bilər. Tim Murphey, klassik ingilis dili tədris kitabında pop mahnılarının niyə bu qədər təsirli nəticələr verdiyini araşdırır [13, s. 10]. Araşdırma nəticələri göstərir ki, pop mahnılarında sürətlə təkrarlanan yüksək tezlikli söz birləşmələrindən və birinci, ikinci şəxslərdə olan ifadələrdən istifadə olunur. Bu zaman dinləyici mahnı ilə emosional bir əlaqə quraraq onu mənimsəyir. Musiqi təhsili və iştirakı artıq başqa akademik olmayan sahələrdə də istifadə olunaraq inkişafın artmasına səbəb olur. ABŞ-da aparılan iki elmi araşdırmanın nəticəsinə əsasən musiqidən istifadənin müsbət təsirləri sübut olunmuşdur. Aşağıda bu araşdırmalardan atəflı şəkildə bəhs edilir.

Birinci araşdırmada riskli yeniyetmə şagirdlərdən ibarət iki təcrübə qrupu yaradılır. Bu qruplardan biri musiqi təlimli rəhbərliyin nəzarəti altında digər qrup isə standart rəhbərlik nəzarəti altında tərbiyəvi təlim keçməyə başlayır [4 s. 14]. Birinci qrup, zərb alətləri müşayiətində hiss etdikləri müsbət hissləri, ritm və qafiyədən istifadə edərək əks etdirirlər. Müsbət yüklü mesajları ritm ilə bərabər dilə gətirmək birinci qrupdakı yeniyetmələrin xoşagəlməz davranışlarında ciddi azalmaya səbəb olmuşdur. 12 həftəlik təlimin sonunda isə musiqi ilə təlim keçmiş şagirdlərin davranışlarındakı müsbət dəyişikliklər, standart təlim keçmiş şagirdlərin davranışlarındakı müsbət dəyişikliklərlə müqayisədə daha çox üstünlük təşkil edirdi [4, s. 10].

İkinci araşdırmada isə İllinoysdakı Norsverteren Universitetinin Nevrologiya Laboratoriyasının tədqiqatçıları başqa bir əhəmiyyətli nəticə kəşf etdilər. Aşağı maddi gəlirli orta məktəb şagirdlərindən ibarət iki qrupu müqayisə etdilər. Qruplardan biri musiqi təhsilli, digəri isə idman təlimləri görmüş şagirdlərdən ibarət idi. Araşdırma nəticəsində məlum oldu ki, musiqi dərsləri keçən şagird qrupu “nitq kodlaşdırması” kimi bacarıqlarda müvəffəqiyyət göstərirlər [15, s. 1]. Nitq kodlaşdırılması, səsli küylü mühitdə danışıq zamanı istifadə olunan kəlimələrin başa düşülməsi prosesinə deyilir. Düşünə bilərsiniz ki, nitq kodlaşdırılması sadəcə eşitmə bacarığı ilə əlaqəlidir. Fəqət, əslində bu xüsusiyyətlər ümumi akademik müvəffəqiyyət qazanmaqda çox böyük rol oynayır. Niyə? Səbəblərdən biri odur ki, sinif otaqlarında əks-sədadən dolayı səs küylü yerlər olur və sözləri aydınlaşdırma bilməyən tələbələr sinifdə danışılanları öyrənməkdə əziyyət çəkə bilirlər. Tədqiqat təsdiqləyir ki, “fon səs-küyünün daha yüksək səviyyədə olduğu yerlərdə standartlaşdırılmış testlər daha pis nəticələr verir” [15, s. 5].

Yetkin insanlar üçün səsli mühitdə nitq eşitmək daha da çətindir. Eyni Norsverteren Universitetinin Nevrologiya Laboratoriyasındakı araşdırmalara əsasən yaşlı insanlarda da musiqi təlimi olanlar həmin səsli mühitlərdə nitqi daha yaxşı seçə bilirlər. Xüsusilə səs-küylü mühitdə nitqi eşitmək yeni bir dil öyrənənlər üçün vacibdir. Tədqiqatçılar Mayo, Florensiya və Buusun [10, s. 687] araşdırmalarına əsasən səs-küylü mühitdə nitqin kodlaşdırılması yeni dil öyrənmiş iki dilli insanlar üçün, uşaqlıqdan iki dilli böyümüş insanlara görə daha asandır. İngilis dilində isə bu daha da çətindir. Çünki, ingilis dilində bənzər səslənib fəqət, fərqli mənalarda olan sözlər çoxluq təşkil

edir. Məsələn, “said” və “sad”, “big” və “beg” kimi kəlimələri bir-birindən seçə bilmək üçün nitq seçmək qabiliyyətinin inkişaf etmiş olması vacib rol oynayır. Bu səbəblərə görə də, deyə bilərik ki, musiqi təlimi, dil öyrənmələr üçün vacib rol oynayır.

Rəqəmsal əsrdə musiqi ilə ingilis dilini öyrənmək: Günümüzdə az sayda müəllimin ingilis dili dərslərində inkişaf etmiş texnologiyadan istifadə etmək imkanı olur. Lakin, yenə də musiqi təcrübəsini ingilis dili dərsinə əldə olan imkanlar ilə də gətirmək mümkündür. Şübhəsiz ki, günümüzdə hamı nəinki yerli həm də, xarici musiqini rahatlıqla tapıb dinləyə bilir. Telefonlar və aypədlər vasitəsi ilə istənilən çıxışı, sənətkarı, hər zaman *Youtube*-dan və ya başqa qaynaqlardan dinləmək mümkündür. Hətta dünyasını dəyişmiş sənətkarları dinləyə bilir və başqaları ilə paylaşa bilərik. Bu platformalar eyni zamanda bizə öz yaratdığımız və ya ifa etdiyimiz musiqini də paylaşma imkanı verir. Artıq mahnıların sözlərinə diqqət ayırmağa ehtiyac yoxdur. Çünki, sözləri də rahatlıqla internet şəbəkələrində tapmaq olur. Bütün bunlar bizə sonsuz musiqi seçimi haqqı verir. Şübhəsiz rəqəmsal inqilabın faydası bizim üçün daha böyükdür.

Bunun nəticəsi olaraq yenilikləri asanlıqla öyrənə və onlardan zövq ala bilərik. Bunun davamı olaraq isə ingilis dili tədrisində musiqidən istifadənin üç sadə dərslərindən bəhs etmək istəyirik. Hər bir üsul ingilis dilində dinləmə, danışma, oxuma və yazma qabiliyyətlərini əhatə edir.

Üsul 1. Pleylistlərin yaradılması və paylaşılması: Hər bir tələbə gündəlik fəaliyyətlərini yerinə yetirərkən telefonunda sevdikləri musiqilərdən ibarət pleylistləri dinləyir. Çoxumuz kimi, onların da hər fəaliyyətlər üçün fərqli pleylistləri var. Məsələn dərslər oxuyarkən, idman edərkən və ya dincələrkən başqa musiqi dinləyirlər. Yəni bu artıq tələbələrimizin gündəlik həyatlarının bir parçasıdır. Amma bunun ingilis dili tədrisinin də bir parçası ola biləcəyini nəzərə almaq olar.

Bu dərslər planı ingilis dili ana dili olan müəllim, Nedim Lapo tərəfindən yaradılmışdır və ingilis dilini ikinci dil olaraq öyrənən tələbələrə tətbiq edilmişdir. Laponun dərslərində tələbələrə həyatlarının müxtəlif dövrlərini təmsil edən altı mahnıdan ibarət pleylist düzəltmələri tələb olunur. Bu pleylistdən bir mahnı seçərək onun sözlərini yazıya köçürüb, təhlil etdikdən sonra surətini çap edib və sinifdə paylaşmalarını ev tapşırığı olaraq verir. Eyni zamanda tələbələrin digər beş mahnının da ümumi təhlilini və seçmə səbəblərini siniflə paylaşmalarını istəyir [5]. Tələbələr bu mahnıları CD şəklində müəllimləri ilə paylaşirlər və Lapo bu CD-ləri dərslər zamanı fəaliyyətlərində istifadə edir.

Bu metod, dil öyrənmənin beş əsas amili olan oxuma, yazma, eşitmə, danışma və paylaşaraq öyrənmə qabiliyyətini tələbənin özü ilə əlaqələndirərək tətbiqi üçün uyğun mühit yaradır [6]. Lapo eyni zamanda qeyd edir ki, tələbələr mahnıları öz ana dillərində də seçib, onun sözlərini ingilis dilinə tərcümə edib, paylaşa bilərlər [5]. Pleylist düzəldib bunu siniflə paylaşmaq tələbələrin bir-birlərini daha yaxşı tanımasına imkan verir və bu da biliyin daha yaxşı mənimsənməsinə şərait yaradır.

Üsul 2. Karaokedən istifadə: Şagirdlərin dərslərdən kənar ictimai vaxtlarında karaokedən zövq aldıklarını nəzərə alsaq, niyə də bunu dərslər zamanında istifadə etmə-

yək? *Youtube*-da çox asanlıqla minlərlə ingilis dilində karaoke parçaları tapmaq mümkündür. Dərs otağında xarici dinamiklər və proyektor kimi vəsaitlər olduğu zaman mahnını asanlıqla səsləndirib, sözlərini də yazı taxtasına əks etdirmək mümkündür.

Karaoke mahnılarına ən yaxşı misal *The Beatles* mahnılarıdır. Mükəmməl kvartetin mahnıları ən yaddaqalan musiqidən hesab olunur. Bunun səbəbi isə sadəcə, bütün yaş qruplarına xitab etmələri deyil, həm də bəzi parlaq xüsusiyyətləridir [2, s. 33]. Bunlar aşağıdakı kimidir:

a) *The Beatles* qrupu mahnılarının kataloqu böyükdür və içərisində müxtəlif musiqi janrları və tənzimləmələri var: musiqiçilər simli kvartetdən gur səsli gitaraya qədər müxtəlif alətdən istifadə edərək fərqli janrlarda mahnılar bəstələyiblər.

b) *The Beatles* mahnıları aydın şəkildə tələffüz olunan və asan anlaşılan sözlərdən ibarətdir. Eyni zamanda dörd fərqli ifaçı tərəfindən səsləndirildikləri üçün mahnılar düzgün harmoniya və ahəng içərisində olurlar.

c) Mahnıların sözləri sadə, cəlbedici və adətən daha çox təkrarlanan nəqəratdan ibarətdir. Bu da dinləyiciyə mahnını yadda saxlamaq üçün daha yaxşı şərait yaradır.

d) Bir çox mahnı aktual mövzulardan olan tənhalıq, sevgi, nostalji, gündəlik problemlər və ya sülh üçün ümidlər kimi mövzular ilə əlaqəlidir.

e) Son olaraq isə unutmayaq ki, *The Beatles* mahnıları sümüyə düşən mahnılar hesab edilir və uzun müddət unudulmur.

Beş yüzdən çox ingilis dili müəllimləri ilə aparılmış sorğuya əsasən *The Beatles* mahnıları 40 faizdən çox müəllim tərəfindən siniflərində istifadə olunmuşdur [9].

Dalton və Levis (2015) başlanğıc səviyyə ingilis dili tələbələrinə karaoke metodu ilə *The Beatles* mahnılarından istifadə edərək açıq dərs keçirdirlər. Dərsdə şagirdlər tək və ya qrup şəklində hamının qarşısında mahnıları ifa edərək ingilis dili tələffüzündə özünə inam toplayırlar. Eyni zamanda Dalton və Levis bildirir ki, bu üsul tələbələrin yüksək tezlikli sözləri daha asanlıqla başa düşməklərinə kömək edir.

Hal-hazırda *Youtube*-da *The Beatles* mahnılarından ibarət karaoke kolleksiyası var və bunların bir çoxu ingilisdilli ölkələrdə düzəldilməyib və bu da ingilis dili ana dili olmayan ölkələrdə ingilis dili tədrisində karaokenin istifadəsinin başqa bir göstəricisi hesab oluna bilər.

Üsul 3. Musiqiçi ilə əlaqəli tədqiqat: Bu layihədə tələbələr, tədqiqat üçün lazım olan akademik bacarıqları məşq edərək seçilmiş mövzuda apardıqları tədqiqatları sinif yoldaşlarına təqdim edirlər. Bu üsul ilə tələbələr həm şifahi, həm də təşkilatçılıq bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Hal-hazırda internetdə istənilən mövzuda informasiya tapmaq mümkündür. Tələbələr müəllim tərəfindən seçilmiş musiqiçini araşdırdıqları zaman onunla əlaqəli bir çox canlı konsertlərə, müsahibələrə və ya məşq etdikləri zaman qeydə alınmış video çarxlara rast gələcəklər. Bu həm tələbələrə əvvəl heç eşitmədikləri musiqiçiləri tanımağa imkan, həm də ingilis dilində araşdırma aparmağa vərdis yaradacaqdır. Bu üsul zamanı tələbə mahnı deyil, həmçinin tamamilə musiqi alətlərindən ibarət və sözləri olmayan əsərləri də araşdırma bilirlər. Məsələn, Smetananın məşhur Moldau orkestri musiqi ilə Moldau çayının Çexiya və Slovakiya arasından axmasından bəhs edir. Əgər tələblər, musiqinin sözlər olmadan da hekayəni anla-

ta bildiyini öyrənsə, əminəm ki, bəziləri sözlərsiz, sadəcə musiqidən ibarət əsərlərə üstünlük verəcəklər. Verilən tapşırığı daha rahat dəyərləndirmək üçün, tələbələr aşağıda göstərilmiş xüsusi nümunə formasına uyğun olaraq tədqiqatlarını və tədqiqat nəticələrini bir araya toplaya bilərlər.

Şəkil 1. Seçilmiş musiqçinin tədqiqatı üçün təqdimat nümunə forması

Təqdimat Nümunə Forması	
Təqdimatçının adı:	_____
Təqdimat mövzusu:	_____
“Ən çox bəyəndiklərim:	_____”
“Ən çox öyrəndiklərim:	_____”

Bəhs edilən üsullar Kristin Lems adlı müəllim tərəfindən də ətraflı şəkildə tətbiq edilib. Eyni mövzuda olan məqaləsində də əks olunub. Kristin Lems, Şikaqodakı Milli Louis Universitetində iki dilli təhsil üzrə müəllimdir. O, ingilis dili tədrisində musiqidən istifadə üsullarını araşdırmaqdan, tətbiq və nəticələrini təqdim etməkdən zövq alır. O, eyni zamanda Əlcəzayir, Monqolustan və Çilidə ingilis dili mütəxəssisi olaraq iş səyahətlər etmişdir. Onun “Təsirli İngilis dili Öyrənmə” adlı kitabında yeni yaranmış dilçilik anlayışlarından bəhs edir. Kristin eyni zamanda səkkiz albomdan ibarət mahnılara söz yazmışdır. Apardığımız tədqiqatda onun da nəticələrindən və yazılarından bəhrələnmişik.

Sonda vurğulayaq ki, bu üsullardan istifadə edərkən, nəinki tələbələr üçün rahat ingilis dili öyrənmək mühiti, həmçinin tədris edənlər üçün də zövqlü dərs şəraiti yaratmış olursunuz. Çünki musiqini sadəcə tələbələr deyil, müəllimlər də sevərək dinləyir. Musiqi ilə xarici dil öyrətmək üçün musiqiçi olmağa ehtiyaç yoxdur. Bəlkə də, 10 il əvvəl yuxarıda bəhs edilən üsulları tətbiq etmək həqiqətdən kənar olardı. Fəqət, yaşadığımız rəqəmsəl əsrin ən böyük üstünlüklərindən olan asan məlumat əldə etmə vasitələri ilə yuxarıda bəhs edilən üsulları çox rahatlıqla tətbiq etmək mümkündür. Artıq yeni bir dil öyrənmək məşəqqətli bir proses deyil, eyni zamanda zövqlü və əyləncəli fəaliyyətə çevrilə bilər.

Bəzi anlayışların izahı:

* pozitron emissiya tomoqrafiyası (PET) – bədəndə pozitron yayan izotopları olan maddələrin izotoplar tərəfindən istehsal olunan qamma şüalarının aşkarlanaraq fizioloji proseslərin dəqiq yerləşməsinə imkan verdiyi bir görüntülmə texnologiyası.

*tarama – bəzi xüsusiyyətləri aşkar etmək üçün (bir şeyin) bütün hissələrinə diqqətlə baxmaq

*sintaksis – bir dildə yaxşı formalaşmış cümlələr yaratmaq üçün söz və ifadələrin düzülüşü.

*intuisiya – şüurlu düşünməyə ehtiyac olmadan bir şeyi anlamaq qabiliyyəti.

ƏDƏBİYYAT:

1. Cole, K. Brain-based-research music advocacy // “Music Educators” jurnalı, 98, 2001. (1): s. 27-29.
2. Dalton, C., O.Lewes. “Utilizing karaoke in the ESL classroom: The Beatles”. // “English in Texas” jurnalı, 2015. 45 (1): s. 32-36.
3. Deutsch, D. Speaking in tones. // Scientific American Mind 21 jurnalı, 2001, (3): s. 40
4. Ho, P., J.C.I.Tsao, L.Bloch, və L.K.Zeltzer. The impact of group drumming on social-emotional behavior in low-income children. // Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine article 2011: s. 1-14.
5. Lapo, N. SIOP dərslər planı #2: Soundtrack to my life // Chicago, IL: 2016. National Louis Universiteti
6. Lems, K., L.D.Miller və T.M.Soro. “Building literacy with English language learners: Insights from linguistics”. 2nd ed. // New York: Guilford Press. 2017.
7. Leutwyler, K. Exploring the musical brain. // “Scientific American” jurnalı, 23 yanvar, 2001. s. 1. URL: <https://www.scientificamerican.com/article/exploring-the-musical-brain/>
8. Maess, B., S.Koelsch, T.Gunter, və A.Friederic. Musical syntax is processed in Broca’s area (Broca hissəsində musiqi sintaksının təhlili): // MEG tədqiqatı. Nature Neuroscience, 2001. 4 (5): 544.
9. Martin. How to teach English infographic (İngilis dili infografiyasını necə öyrətməli) // KBlog. 2013. URL: <https://www.kaplaninternational.com/blog/how-to-teach-english-kaplan-infographic>
10. Mayo, L. H., M.Florentine, and S.Buus. “Age of second-language acquisition and perception of speech in noise” //Journal of Speech, Language, and Hearing Research 40 (3):1997. s. 686-693.
11. McGowan, K. Music, memory, and learning. // McGill Universiteti, Neurosciences və Music III-Disorders və Plasticity, Montreal, Quebec, iyun, 2008. s. 25-28. URL:<https://www.nyas.org/ebriefings/songs-of-experience/>
12. Moreno, S. Can music influence language and cognition? // Contemporary Music Review məqaləsi, 28, 2009. (3): s. 330
13. Murphey, T. Song and music in language learning: An analysis of pop song lyrics and the use of song and music in teaching English to speakers of other languages. // New York: Peter Lang. 1990, s.10
14. Posner, M., M.K.Rothbart, B.E.Sheese, və J.Kieras. How arts training influences cognition// Arts and Cognition, Dana Foundation. 2008. s. 1-10
15. Tierney A., J.Krizman, E.Skoe, K.Johnston və N. Kraus. “High school music classes enhance the neural processing of speech”. // Frontiers in Psychology jurnalı 4: 2013. s. 1-7

Самира ИМАНОВА
Педагог АНК

ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЗЫКИ В ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Резюме: В представленной статье исследуется взаимосвязь обучения английского языка при помощи музыки. Помимо проверенных и эффективных методов, применяемых на уроках английского языка, рассматриваются методы усвоения языка с помощью новых технических средств и научных разработок.

Ключевые слова: музыка и обучение, методы преподавания, мозг и музыка, музыка и язык, изучение второго языка, технология в образовании, студенты, изучающие английский, музыканты

Samira IMANOVA
Lecturer of ANC

EFFECTIVE USE OF MUSIC IN TEACHING ENGLISH

Summary: This article tells about the connection between learning new language with the help of music. In addition to the proven and effective methods used in English lessons, methods of language acquisition using new technical means and scientific developments are considered.

Keywords: Music and learning, teaching methods, brain and music, music and language, second language learning, technology in education, English students, musicians

Rəyçilər: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Firudin Qurbanov
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Fazilə Nəbiyeva